

Emerald sau Natura 2000?

Răspunsuri corecte la întrebări incorecte

Mai 2025

Documentul este elaborat de către Petr Roth, PhD., colaborator extern al Arnika – Citizens Support Centre, în cadrul proiectului "Natura 2000 în Moldova: Promovarea abordării europene a conservării naturii în Moldova" finanțat în cadrul programului TRANSITION al Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Cehe.

Cuprins

1. Introducere

2. Emerald sau Natura 2000? Întrebare incorectă care nu poate oferi un răspuns bun

2.1 Rețeaua Emerald – puncte forte și oportunități pentru pregătirea Natura 2000

2.1.1 Asemănări între procesele de instituire a rețelelor Emerald și Natura 2000

2.1.2 Abordarea Republicii Moldova privind oportunitățile oferite de Emeraldă

2.1.3 Puncte slabe ale abordării rețelei Emerald

2.1.4. O posibilă soluție

2.1.5 Natura 2000 nu este o sarcină izolată

3. Pașii care trebuie urmați pentru a asigura conformitatea deplină cu cerințele Directivelor Natura ale UE

3.1 Transpunerea legislativă

3.2 Aplicarea instituțională

3.3 Pregătirea pentru Natura 2000

A. Directiva Păsări

B. Directiva Habitare

C. O sarcină urgentă – planurile de management ale siturilor

4. Supravegherea stării de conservare și raportarea obligatorie

5. Educație internă și conștientizare publică

Anexele

Anexa 1: Probleme apărute în urma conversiei clasificării habitatului Emerald în sistemul Natura 2000

Anexa 2: Criterii diferite pentru evaluarea suficienței între rețelele Emerald și Natura 2000

Anexa 3: Criterii diferite pentru evaluarea suficienței între rețelele Emerald și Natura 2000

1. Introducere

Conservarea naturii în Europa a fost guvernată de diverse instrumente legislative. Tradițional, conservarea naturii se bazează pe doi piloni principali: protecția și conservarea¹ siturilor ecologic valoroase, ceea ce a dus la crearea diferitelor tipuri de arii protejate; și protecția (mai rar și conservarea) speciilor rare și pe cale de dispariție de plante și animale. Protecția siturilor a fost considerată întotdeauna cel mai eficient instrument de conservare a naturii, deși nu poate rezolva cele mai acute probleme ale Europei contemporane – degradarea pe scară largă a peisajului din cauza practicilor agricole și forestiere necorespunzătoare, exploatarea excesivă a resurselor naturale și extinderea urbană necontrolată. În pofida acestui fapt, protecția și conservarea eficientă a siturilor rămâne în centrul politicilor naționale actuale de conservare a naturii.

Pe lângă legislația și practicile naționale ale fiecărei țări, în Europa, începând cu ultimii 25 de ani din secolul trecut, s-au dezvoltat două inițiative majore menite să unifice abordările privind protecția și conservarea siturilor la o scară mai largă: rețeaua Emerald, formată din așa-numitele Arii de Conservare Specială de Interes (ASCI) conform Convenției de la Berna² a Consiliului Europei, și rețeaua Natura 2000, care reunește siturile desemnate conform Directivelor Natura ale Uniunii Europene³. Printr-un acord reciproc între Comisia Europeană și Consiliul Europei, cele două rețele nu se suprapun, ci sunt complementare: rețeaua Emerald este destinată statelor părți ale Convenției de la Berna din afara UE, în timp ce toate statele membre ale UE și-au creat deja rețelele naționale Natura 2000.

Republica Moldova a devenit parte a Convenției de la Berna încă din 1994 și, din anul 2000, s-a alăturat altor țări non-UE în efortul lor de a construi treptat rețeaua Emerald. Acest efort a dus, în final, la identificarea și desemnarea oficială a 61 de situri Emerald în 2022. Cu toate acestea, evaluarea experților asupra rețelei Emerald, realizată în cadrul seminarului biogeografic de la Minsk din 2019, a arătat că indicele de suficiență al rețelei Emerald din Moldova este de aproximativ 24% conform criteriilor Emerald – cu alte cuvinte, este necesară identificarea, propunerea și aprobarea multor alte situri înainte ca rețeaua Emerald din Moldova să fie considerată completă. Având în vedere costurile pregătirii rețelei actuale Emerald (în termeni de finanțare, capacitate de expertiză și timp necesar), atingerea obiectivului de cel puțin 80% suficiență până în 2030 (care este un obiectiv oficial al Moldovei) ar necesita resurse și capacități suplimentare imense, care, în prezent, par a fi indisponibile.

În decembrie 2022, Moldova și Ucraina au obținut statutul de țări candidate la UE, iar în iunie 2025, vor începe negocierile oficiale de screening cu Comisia Europeană. După publicarea raportului de screening de către CE, se așteaptă începerea activităților reale. Ambele țări și-au exprimat dorința de a deveni membre ale UE, ceea ce, printre altele, este condiționat de îndeplinirea tuturor cerințelor acquis-ului comunitar înainte de aderare. Pe baza experienței recente a ultimelor trei extinderi ale UE (2004-2013), capitolul 27 „Mediu” din acquis este considerat unul dintre cele mai dificile. În domeniul conservării naturii, cea mai stringentă cerință a UE este propunerea, înainte de aderare, a siturilor de conservare Natura 2000, conform unor criterii specifice din Directivele Natura ale UE. Fără o propunere științifică și politic solidă pentru Natura 2000, aderarea la UE nu poate avea loc.

¹ Există multe definiții pentru acești doi termeni. În termeni simpli, „protecția” cuprinde toate măsurile formale, legale și administrative necesare pentru desemnarea unui sit, marcarea granițelor acestuia, stabilirea unui organism responsabil pentru gestionarea sa, în timp ce „conservarea” înseamnă stabilirea unor obiective concrete de conservare și implementarea proactivă a măsurilor necesare pentru atingerea acestor obiective, având ca scop menținerea pe termen lung (sau refacerea, dacă este necesar) a caracteristicilor-țintă ale sitului.

² Convenția privind conservarea vieții sălbatice și a habitatelor naturale din Europa (<https://www.coe.int/en/web/bern-convention>)

³ Directivele 2009/147/EC (“Birds Directive”) și 92/43/EEC (“Habitats Directive”); <https://natura2000.eea.europa.eu/>

Astfel, atât Moldova, cât și Ucraina se află într-o situație în care trebuie să își îndeplinească obligațiile conform Convenției de la Berna și, simultan, cele care decurg din Directivele Natura ale UE. Cu alte cuvinte, aceste țări trebuie să finalizeze rețeaua Emerald pe teritoriul lor și, în același timp, să pregătească propunerea completă (și suficientă de la bun început, adică 100% suficientă) pentru Natura 2000.

Conform declarațiilor oficiale, rețelele Emerald și Natura 2000 sunt egale și pe deplin compatibile. Totuși, această afirmație politică este departe de adevăr. Deși ambele rețele se bazează pe principii similare, modul în care aceste principii sunt implementate diferă semnificativ între ele. Prin urmare, Republica Moldova se confruntă acum cu o dilemă serioasă: să continue lucrările pentru rețeaua Emerald, consumând resurse și timp prețios pentru pregătirea în timp util a rețelei Natura 2000 – ceea ce ar putea duce la întârzieri serioase ale datei potențiale de aderare la UE – sau să „își schimbe direcția” pe pregătirea Natura 2000, cu riscul de a încălca angajamentele asumate în cadrul Convenției de la Berna?

Această lucrare își propune să ofere o posibilă soluție pentru rezolvarea acestei dileme într-un mod benefic pentru toate părțile implicate.

2. Emerald sau Natura 2000? Întrebare incorectă care nu poate oferi un răspuns bun

Datorită diferențelor metodologice și practice dintre rețelele Emerald și Natura 2000, o simplă „convertire” a celei dintâi în cea de-a doua este imposibilă (vezi argumentele prezentate în continuare în acest document). Deși instituirea rețelei Emerald este, de asemenea, obligatorie din punct de vedere legal pentru Moldova (chiar dacă Convenția de la Berna este doar un „drept soft” cu puține posibilități reale de aplicare), este clar că, pentru atingerea obiectivului politic suprem al țării – aderarea la UE – rețeaua Natura 2000 a devenit recent mult mai importantă (deoarece fără aceasta, niciun acord de aderare nu poate fi semnat cu UE). Așadar, cum putem soluționa dilema menționată la finalul capitolului anterior?

Singura soluție viabilă ar fi valorificarea tuturor realizărilor din cadrul rețelei Emerald de până acum și, în paralel, începerea pregătirii pentru Natura 2000: așa cum se va explica ulterior, respectarea regulilor Natura 2000 înseamnă și îndeplinirea tuturor obligațiilor Emerald. Prin urmare, să începem cu o privire de ansamblu asupra punctelor forte și oportunităților oferite de Emerald și modul în care Moldova le-a valorificat în practică.

2.1 Rețeaua Emerald – puncte forte și oportunități pentru pregătirea Natura 2000

2.1.1 Asemănări între procesele de instituire a rețelelor Emerald și Natura 2000

Conceptul rețelei Emerald este identic cu cel al rețelei Natura 2000: instituirea unei rețele de arii protejate speciale într-un mod unificat (și la scară supranațională) cu tipuri de habitate și specii clar definite, care justifică protecția acestor arii (denumite în continuare, pentru simplificare, „caracteristici țintă ale siturilor”). Cu alte cuvinte, nu poate exista un sit Emerald fără caracteristici țintă identificate – ceea ce a fost o slăbiciune majoră a ariilor protejate naționale în multe țări (unde siturile au fost desemnate fără o justificare clară a motivului protecției sau cu justificări vagi).

Scopul final al rețelei Emerald este de a gestiona proactiv siturile astfel încât să se asigure menținerea pe termen lung a caracteristicilor țintă ale lor. Acest scop este identic cu cel al rețelei Natura 2000. Cu toate acestea, în practică, acest obiectiv final nu a fost prea accentuat:

documentele Convenției de la Berna au pus mai mult accentul pe stabilirea formală a rețelei și pe „suficiența” acesteia, în detrimentul conservării reale pe teren (care necesită adesea intervenții urgente), chiar dacă rețeaua este departe de a fi „suficientă”. Astfel, abordarea Emerald se bazează pe „protecție” și nu pe „conservare”, posibil și din lipsa unei explicații clare a diferențelor fundamentale dintre aceste două concepte de conservare a naturii (vezi nota de subsol 1 pentru clarificări privind acești doi termeni).

Propunerea siturilor naționale Emerald este supusă unei evaluări internaționale conduse de Agenția Europeană de Mediu (EEA) în cadrul așa-numitelor seminare biogeografice, ceea ce garantează că abordările din diferite țări nu se vor diferenția semnificativ. Pentru Natura 2000, există un proces similar, dar mai detaliat și precedat de o evaluare preliminară a propunerilor de situri venite din partea țărilor de către agențiile mandatate de Comisia Europeană. Astfel, funcționarii guvernamentali care participă la seminarele biogeografice Emerald sunt deja familiarizați cu procesul și înțeleg scopul și rezultatele așteptate – stabilirea nivelului de suficiență⁴ a rețelei conform regulilor de constituire.

2.1.2 Abordarea Republicii Moldova privind oportunitățile oferite de Emerald

Moldova a început identificarea siturilor Emerald încă din 2009, în urma activităților care au condus la elaborarea listelor de referință pentru tipurile de habitate și specii (un astfel de proiect a început în anul 2000). În cadrul a două proiecte separate desfășurate până în 2018, au fost propuse 61 de situri Emerald, aprobate ulterior de Comitetul Permanent al Convenției de la Berna. În 2022, aceste 61 de situri au fost desemnate la nivel național prin Legea 225/2022 care a modificat Legea 94/2007 privind rețeaua ecologică. Listele de referință pentru habitate, specii și cele 61 de situri Emerald au fost anexate la lege ca Anexele 1–5. După cum s-a menționat deja, aceste 61 de situri au fost evaluate oficial, iar indicele de suficiență stabilit este de 24 %, adică aproximativ 75 % din situri lipsesc.

Totuși, chiar și faptul că Moldova a desemnat 61 de situri Emerald este aproape necunoscut în țară. „Desemnarea siturilor” prin Anexa 5 a Legii 94/2007 constă într-un tabel cu următoarele date pentru fiecare sit: cod, denumire, coordonate geografice ale centrului sitului, numărul de specii și tipuri de habitate identificate în sit, și regiunea biogeografică în care se află. Nu au fost furnizate hărți ale siturilor sau alte informații. Prin urmare, aceste situri, deși oficial desemnate, nu îndeplinesc cerințele de bază pentru ariile protejate (deoarece atât rețeaua Emerald, cât și Natura 2000 sunt, în esență, rețele de arii protejate): ele nu pot fi recunoscute în teren, proprietarii de terenuri din interiorul acestora nu au fost informați, iar caracteristicile țintă ale siturilor sunt necunoscute. În 2024, EEA a publicat așa-numitul „vizualizator Emerald”⁵ cu informații detaliate despre siturile aprobate; abia din acel moment există informații minime de specialitate privind siturile din Moldova, cum ar fi hărți detaliate și Formularele Standard de Date (SDF), formulare de bază obligatorii pentru fiecare sit aprobat, conținând liste de habitate și specii și estimări ale ariei/populației acestora în sit. Cu toate acestea, nu există astfel de informații la nivel național, în limba română, sub forma unei baze de date gratuite, accesibile publicului, împreună cu un rezumat al obligațiilor și restricțiilor care decurg din existența rețelei Emerald pe teritoriul Moldovei. În plus, nici vizualizatorul nu permite identificarea exactă a locațiilor în care se află tipurile de habitate și speciile în cadrul fiecărui sit.

⁴ Regulile de evaluare au fost stabilite de către organismele Convenției de la Berna pentru a verifica dacă propunerea națională de situri Emerald acoperă o suprafață adecvată pentru toate tipurile de habitate și populațiile speciilor enumerate în rezoluțiile respective ale Convenției. Indicele de suficiență exprimă nivelul de corespondență al propunerii naționale actuale față de obiectivul optim, adică îndeplinirea în proporție de 100 % a acestor reguli. Pentru rețeaua Natura 2000, criteriile de suficiență sunt diferite, dar principiul este similar.

⁵ <https://emerald.eea.europa.eu/>

Ca urmare, doar puține persoane cunosc despre existența siturilor Emerald în Moldova, inclusiv cei responsabili din cadrul Ministerului Mediului. Publicul, inclusiv proprietarii de terenuri din aceste situri care ar putea fi, conform legii, afectați semnificativ, deoarece sunt responsabili de întreținerea siturilor, nu au nicio idee că există o rețea Emerald. Din păcate, nici în rândul funcționarilor responsabili nu există o înțelegere clară că rețeaua Emerald nu este doar un exercițiu birocratic al cărui scop este obținerea de hărți și completarea formularelor SDF. Scopul principal al rețelei – managementul activ de conservare al siturilor – nu a început niciodată. Conform legii, planurile de management ale siturilor ar trebui elaborate într-o perioadă de 10 ani (începând cu 2022); fără aceste planuri, nu poate începe oficial niciun management de conservare. În plus, ghidurile pentru planificarea managementului, elaborate sub conducerea experților internaționali și aprobate ulterior de Ministrul Mediului în 2024, nu respectă cerințele pentru planificarea managementului siturilor (ele nici măcar nu corespund cerințelor Legii 94/07); astfel, planurile elaborate pe baza lor nu își vor putea îndeplini scopul. Între timp, degradarea severă a unor situri Emerald a avut loc (de exemplu, cele de stepă din cauza lipsei de management, în timp ce unele situri forestiere sunt gestionate într-un mod incompatibil cu principiile conservării).

Pe de altă parte, merită menționat că Moldova a inclus deja în legislația sa procedura de evaluare a planurilor și proiectelor (de exemplu, construcții, exploatare miniere, infrastructură de transport) susceptibile să afecteze siturile Emerald – o procedură de așa-numită Evaluare Adecvată, care nu este obligatorie pentru Emerald, dar este impusă de rețeaua Natura 2000 a UE. Acesta este un pas important înainte, deși aplicarea practică este împiedicată de lipsa planurilor de management și, mai ales, de lipsa informațiilor detaliate despre caracteristicile țintă ale fiecărui sit.

2.1.3 Puncte slabe ale abordării rețelei Emerald

Deși conceptul rețelei Emerald a fost dezvoltat în paralel cu pregătirea Directivei Habitate a UE, care stabilește regulile pentru rețeaua Natura 2000, există diferențe importante între cele două rețele care împiedică o „convertire” facilă a Emerald în Natura 2000. Aceste diferențe afectează toate statele non-UE părți la Convenția de la Berna, nu doar Republica Moldova. Următoarele diferențe sunt printre cele mai semnificative:

a) clasificarea semnificativ diferită a tipurilor de habitate și, parțial, a setului de specii pentru care trebuie instituite situri Emerald. Astfel, pentru tranziția de la Emerald la Natura 2000 este necesară o contribuție științifică suplimentară pentru a converti tipurile de habitate Emerald în cele din Natura 2000, ceea ce presupune arhivarea datelor obținute din cartarea habitatelor pe teren (care ar trebui realizată pe întreg teritoriul Republicii Moldova). Dacă aceste date nu sunt disponibile, conversia devine imposibilă. În plus, criteriile de evaluare a suficienței sunt diferite între cele două rețele, astfel încât tipurile de habitate considerate „suficient” reprezentate în Emerald pot deveni „insuficiente” după conversie. O descriere detaliată a acestei duble probleme este furnizată în Anexa 1 și Anexa 2.

b) metodologia Emerald se bazează pe identificarea siturilor ASCI fără o analiză prealabilă a prezenței și stării tipurilor de habitate și specii țintă la nivelul întregii țări. Astfel, regula de bază a Natura 2000 – „cu cât un habitat sau o specie este mai amenințată, cu atât acesta sau aceasta trebuie inclusă într-o proporție mai mare în situri protejate” – nu poate fi aplicată, deoarece asemenea informații nu sunt disponibile; în plus, accentul pus pe datele din teren în cazul Emerald este redus, acestea putând fi înlocuite cu „estimări ale experților”, o abordare care nu poate reflecta cu acuratețe situația reală din natură și nu permite luarea unor decizii justificate;

c) metodologia pentru identificarea siturilor pentru păsări este total diferită de cea utilizată în Natura 2000; a se vedea secțiunea 3.3.A pentru descriere;

d) deține o interpretare eronată a termenului „stare de conservare” (preluat din Directiva Habitate a UE, dar aplicat la nivel de sit, în loc de nivel național), ceea ce duce la cerința de a monitoriza și raporta starea de conservare doar în cadrul siturilor Emerald, dar nu la nivelul întregii țări, indiferent de situri – o metodologie incompatibilă cu cerințele UE; totuși, deoarece obligația UE privind starea de conservare nu se aplică direct siturilor Natura 2000, cerințele Emerald nu sunt dăunătoare, ci doar inutile pentru îndeplinirea obligațiilor UE. În plus, având în vedere că obligația de supraveghere⁶ și raportare în baza Directivelor Natura ale UE intră în vigoare doar la câțiva ani după aderare, nu este necesar să se piardă timp pentru planificarea implementării acesteia acum;

e) lipsa oricărei proceduri de evaluare a planurilor și proiectelor susceptibile să afecteze siturile Emerald (spre deosebire de așa-numita Evaluare Adecvată, obligatorie pentru rețeaua Natura 2000). Totuși, acest lucru nu împiedică o țară candidată să includă în legislația sa prevederi corespunzătoare din Directiva Habitate și să le aplice în raport cu siturile Emerald existente – exact așa cum este cazul legislației Republicii Moldova în prezent.

2.1.4. O posibilă soluție

În prezent, este în curs de implementare proiectul comun greco-moldovenesc LIFE23-PRE-EL-LIFE RENATA (2024–2026), având ca scop completarea lacunelor din datele rețelei Emerald și propunerea unor modalități de apropiere a rețelei Emerald de rețeaua Natura 2000. Unul dintre principalele sale rezultate ar trebui să fie o foaie de parcurs pentru pregătirea viitoarei rețele Natura 2000. Datele colectate și procesate în cadrul acestui proiect LIFE ar trebui să servească la „finalizarea” exercițiului Emerald – permițând raportarea către Convenția de la Berna despre îndeplinirea multor cerințe privind crearea rețelei Emerald și oferind documente de bază care ar putea fi utilizate și pentru pregătirea rețelei Natura 2000.

Totuși, toate eforturile ulterioare ar trebui concentrate asupra activităților pregătitoare pentru Natura 2000, nu asupra extinderii suplimentare a siturilor Emerald⁷. O parte semnificativă a datelor și informațiilor actuale despre Emerald poate fi folosită și pentru Natura 2000; cu toate acestea, deoarece vor fi necesare multe contribuții suplimentare, atât din punct de vedere al expertizei, cât și financiar, pentru pregătirea propunerii Natura 2000 în conformitate cu normele UE (nu doar cu cerințele Convenției de la Berna), este necesară o planificare inteligentă pentru a evita risipa resurselor foarte limitate și, mai ales, a celei mai prețioase resurse – timpul: este evident că pentru pregătirea rețelei Natura 2000 va fi necesară o mulțime de studii de teren suplimentare, care pot fi realizate doar în sezoanele de vegetație sau chiar într-o perioadă mai scurtă (deoarece multe specii pot fi identificate sau găsite doar într-un interval foarte scurt, uneori de doar câteva săptămâni pe an). Pierderea unui sezon de vegetație pentru chiar o singură specie ar însemna o întârziere de un an în pregătirea propunerii Natura 2000, adică o întârziere de un an în posibila admitere în UE.

În plus, pregătirea viitoarei rețele Natura 2000 necesită o abordare bine organizată. Până acum, toate activitățile legate de Emerald au depins de eforturile câtorva persoane din cadrul

⁶ Directiva nu folosește termenul „monitorizare”, care ar putea fi interpretat în mai multe moduri, ci „supravegherea stării de conservare a tipurilor de habitate/specii”, care este clar definită. Pentru păsări, este prescrisă o metodologie similară, deși termenul „stare de conservare” nu apare în Directiva Păsări.

⁷ Odată ce propunerea pentru siturile Natura 2000 este finalizată, aceasta poate fi raportată Convenției de la Berna ca îndeplinind angajamentele pentru rețeaua Emerald; însă procedura inversă nu este posibilă. Aceasta este abordarea adoptată de Croația, care a pregătit rețeaua Natura 2000 încă din 2001 și, după aderarea sa la UE în 2013, a raportat toate siturile Natura drept situri Emerald, îndeplinindu-și astfel obligațiile față de Convenția de la Berna.

Ministerului Mediului și al unor ONG-uri dedicate și s-au bazat pe proiecte din străinătate, adesea necoordonate și care au furnizat doar date fragmentare. În special datele de teren privind prezența și calitatea speciilor de plante și animale sunt extrem de deficitare: capacitatea științifică și de expertiză este scăzută, și chiar și acei experți disponibili și potențial dispuși să colaboreze nu au fost niciodată implicați sistematic, din cauza lipsei unei politici clare și a finanțării. Capitolul 3 al acestui document oferă câteva sugestii în acest sens.

2.1.5 Natura 2000 nu este o sarcină izolată

Întregul subcapitol „protecția și conservarea biodiversității” din Capitolul 27 „Mediu” al acquis-ului comunitar al UE este format din mai multe grupuri tematice; multe dintre ele sunt interconectate și ar trebui susținute de aceleași acte legislative. Natura 2000, deși poate cea mai solicitantă obligație din acest domeniu, nu ar trebui tratată separat, fără a lua în considerație celelalte cerințe legislative care decurg din acquis.

Spre deosebire de legislația moldovenească, cele două directive principale ale UE care reglementează conservarea „clasică” a naturii, inclusiv Natura 2000 și care necesită transpunere în legislația națională – Directiva Păsări și Directiva Habitate – au două piloni separați: protecția și conservarea siturilor și protecția speciilor. Transpunerea acestor directive necesită dezvoltarea unei structuri legislative naționale care să utilizeze o terminologie identică și să permită implementarea tuturor obligațiilor într-un mod funcțional. Astfel, cerințele Natura 2000 din ambele directive ar trebui reflectate pe deplin nu doar în Legea privind Rețeaua Ecologică 94/07, ci și în Legea privind Fondul Ariilor Naturale Protejate 1538/98; prevederile privind protecția speciilor trebuie transpuse în Legea regnului animal 439/95, Legea regnului vegetal 239/07 și în Legea vânătoriei; aspectele transversale precum „starea de conservare”, supravegherea și raportarea acesteia, ar trebui reflectate (din nou, în același mod și folosind aceeași terminologie) în toate aceste acte legislative.

3. Pașii care trebuie urmați pentru a asigura conformitatea deplină cu cerințele Directivelor Natura ale UE

Lista de pași de mai jos se bazează pe experiența celor trei extinderi anterioare ale UE (2004, 2007, 2013), deoarece există presupunerea justificată că toate cerințele anterioare ale Comisiei Europene se vor aplica automat și Republicii Moldova. Totuși, situația specifică a Republicii Moldova a fost de asemenea luată în considerare.

3.1 Transpunerea legislativă

În multe țări candidate, obligația de transpunere a prevederilor legislației UE este privită de către juriști într-un mod „statistic”: analizele legislației naționale arată ce articole individuale din directive sau regulamente au fost incluse – integral sau parțial – în legislația națională, bazându-se în principal pe compararea formulării corespunzătoare a legislației UE și a celei naționale. Totuși, transpunerea ar trebui privită funcțional: toți termenii și prevederile transferate în legislația națională trebuie să creeze un sistem operațional; termenii noi esențiali trebuie explicați și înțeleși corespunzător; toate prevederile conexe din directive trebuie transpuse simultan și corelate între ele; nu în ultimul rând, prevederile transpuse trebuie să apară în acte normative corespunzătoare⁸.

⁸ Un exemplu poate fi găsit în art. 12⁹ din Legea privind rețeaua ecologică, modificată în 2022: acesta se referă la derogările de la dispozițiile privind protecția speciilor din art. 9 și anexa IV a Directivei Păsări și art. 16 și anexa VI a Directivei Habitate și se aplică în mod eronat speciilor-tintă ale rețelei Emerald, și nu speciilor pentru care este necesară protecția conform uneia dintre directive. În plus, dispozițiile ambelor directive care stabilesc regimul adecvat de protecție a speciilor (pentru care pot fi acordate aceste derogări), respectiv art. 5 din Directiva Păsări și art. 12–14 din Directiva Habitate, nu au fost încă transpuse. O astfel de transpunere este atât eronată, cât și nefuncțională, în ciuda faptului că, „statistic vorbind”, patru dispoziții ale dreptului UE pot fi „identificate” în legislația Republicii Moldova în prezent.

Pașii necesari sunt următorii:

- a) „clarificarea” termenilor din Directivele Natura care au fost deja transpuși în diverse acte legislative naționale, dar fără legătură cu rețeaua Natura 2000 și într-un mod diferit;
- b) transpunerea tuturor cerințelor privind înființarea rețelei Natura 2000 (din ambele Directive – Păsări și Habitate) în legislația Republicii Moldova (în special în Legea 94/07 privind rețeaua ecologică, dar și în Legea 1538/98 privind fondul ariilor naturale protejate, deoarece siturile Natura 2000 trebuie să fie „desemnate” (articolul 4(4) din Directiva Habitate) – ceea ce în statele membre UE se face adesea prin desemnarea ca arii protejate naționale). Transpunerea trebuie să includă și prevederi care nu sunt cerute de rețeaua Emerald (în special Evaluarea Adekvată din Directiva Habitate – care a fost deja transpusă în diferite legi, precum 94/07, 86/14, 11/17, dar doar parțial și cu o formulare diferită);
- c) introducerea unor termeni și proceduri legale noi care nu se aplică rețelei Emerald, în special conceptul de „tip de habitat prioritar/specii prioritare” (art. 1 (h) și (d)) și întregul articol 6(4) din Directiva Habitate (inclusiv procedura de stabilire a măsurilor compensatorii);
- d) introducerea cerințelor legate de obligația de supraveghere a stării de conservare și de raportare periodică către UE (ar fi necesare modificări ale Legii 439/95 și 239/07 cel puțin) – trebuie avut în vedere că cerințele UE privind supravegherea și raportarea stării de conservare sunt semnificativ diferite față de cele ale Convenției de la Berna (care sunt în prezent transpuse în art. 12⁷ din Legea 94/07, fără vreo legătură cu Natura 2000); totuși, deoarece această obligație este foarte tehnică și va deveni aplicabilă doar la câțiva ani după viitoarea aderare la UE, o prevedere legală simplă cu trimitere la legislația secundară ar fi suficientă.

3.2 Aplicarea instituțională

a) în orice caz, trebuie consolidată Agenția de Mediu, care va deveni autoritatea principală de gestionare a zeci de noi obligații din Capitolul 27 al acquis-ului. Implementarea de către Agenția de Mediu a Evaluării Adekvate (EA) în cadrul proceselor EIM/ESM este deja prevăzută în legislația actuală; totuși, această responsabilitate se poate extinde considerabil odată cu aprobarea planurilor de management Emerald⁹ (conform Legii 94/07, din momentul aprobării planului de management pentru un sit Emerald, obligația EA se aplică acelui sit – primul set de planuri de management este deja în pregătire). În plus, va apărea o agendă complet nouă privind acordarea derogărilor pentru specii, iar dacă nu va fi înființată o nouă Agenție pentru Conservarea Naturii, întreaga responsabilitate va reveni Agenției de Mediu;

b) pentru pregătirea, stabilirea și gestionarea rețelei Natura 2000, instituirea și funcționarea sistemului de protecție a speciilor, precum și instituirea sistemului de supraveghere și raportare privind starea de conservare a tipurilor de habitate și specii, este absolut necesară o instituție de specialitate. Până acum, necesitatea unei astfel de instituții a fost recunoscută probabil în legătură cu gestionarea ariilor protejate naționale; totuși, domeniul de activitate al acestei instituții ar trebui să fie mult mai larg, implementând toate obligațiile noi, precum și preluând unele dintre obligațiile actuale ale Agenției de Mediu. Totuși înființarea acestei instituții nu trebuie să fie doar formală – trebuie să aibă cel puțin personal și finanțare minimă (bazată pe un studiu de evaluare a resurselor ce trebuie realizat înainte de înființare) pentru a răspunde cerințelor de expertiză legate de aderarea la UE;

⁹ Structura și conținutul planurilor de management pentru siturile Emerald nu ar trebui să difere de cele ale siturilor Natura 2000; prin urmare, un plan de management de calitate pentru siturile Emerald va putea fi convertit relativ ușor într-un plan de management pentru Natura 2000.

c) în aplicarea legii, Inspectoratul de Protecție a Mediului are un rol important. În prezent, această instituție nu are personal suficient și nu poate îndeplini funcțiile necesare pentru aplicarea noii legislații; trebuie realizată ca prim pas o evaluare justificată a capacităților suplimentare necesare, urmată de o creștere adecvată a numărului de personal.

3.3 Pregătirea pentru Natura 2000

A. Directiva Păsări

Spre deosebire de rețeaua Emerald, Natura 2000 este compusă din două tipuri diferite de situri. Cele care trebuie propuse și desemnate conform Directivei Păsări – Ariile de Protecție Specială (SPA) – sunt supuse examinării Comisiei Europene pentru a verifica conformitatea lor cu regulile specifice pentru Zonele Importante pentru Păsări (Important Bird Areas – IBA). Astfel, metodologia pentru SPA este diferită de cea a rețelei Emerald și se bazează pe criteriile BirdLife International (cu excepția cazului în care există criterii naționale științifice mai bine fundamentate, ceea ce nu este cazul Moldovei).

Nu este clar câte IBA-uri au fost identificate în Moldova până acum: unele surse menționează 12 (https://pjp-eu.coe.int/emerald-network/images/ibas_en.pdf), iar site-ul oficial al BirdLife International face referire la 11 situri (<https://datazone.birdlife.org/country/moldova/ibas>), cu ultima evaluare datând din 2013. Este evident că aceste date nu sunt actualizate și nici fiabile. Prin urmare, este necesar să:

a) se elaboreze o listă de referință completă a păsărilor din Moldova, verificând Anexa 4 a Legii 94/07 pentru includerea în ea a „speciilor migratoare cu apariție regulată” (așa cum prevede articolul 4(2) din Directiva Păsări) și să fie pregătită pentru a fi integrată în legislația națională;

b) se revizuiască datele existente despre IBA-uri utilizând criteriile C1-C7 ale BirdLife (valabile pentru UE) și să fie actualizate – preferabil prin studii de teren; ulterior, propunerile de IBA trebuie supuse unei evaluări internaționale independente de către BirdLife Int. (ceea ce probabil poate fi realizat gratuit, la cerere oficială). Fiecare specie din lista de referință menționată la punctul a) trebuie să fie reprezentată în cel puțin un IBA; datele despre păsări din siturile Emerald actuale pot fi utile, dar nu pot înlocui această actualizare;

c) pe baza acestei revizuii care oferă date actuale despre speciile de păsări și populațiile lor, trebuie propuse SPA-uri, cu accent pe forma (designul) acestor situri pentru a fi ușor de recunoscut și de gestionat; din cauza cerințelor ecologice diferite ale păsărilor față de alte animale, SPA-urile nu trebuie neapărat să coincidă cu siturile desemnate conform Directivei Habitate, deși corespunderea limitelor acestora este recomandată acolo unde este posibil;

d) fișele standard de date (SDF) pentru SPA-uri trebuie completate (acestea sunt separate de SDF-urile pentru siturile din Directiva Habitate, spre deosebire de cele Emerald) și transmise Comisiei Europene înainte de aderare, fără a uita că obligația de Evaluare Adecvată conform Directivei Habitate se aplică imediat SPA-urilor din ziua aderării (spre deosebire de siturile propuse conform Directivei Habitate).

B. Directiva Habitate

Directiva Habitate a UE impune identificarea, propunerea și aprobarea unui alt set de situri numite situri de importanță comunitară (SCI), care, împreună cu SPA-urile, vor constitui rețeaua Natura 2000. Următorii pași sunt obligatorii:

a) verificarea atentă a listelor de referință actuale cu speciile enumerate în Anexa II a Directivei Habitate. Sunt două motive pentru aceasta:

i) lista speciilor din Directiva Habitate (pentru Natura 2000) și cea din rezoluțiile Convenției de la Berna (pentru Emerald) nu se suprapun complet. Trebuie verificată Anexa II a Directivei pentru posibila prezență pe teritoriul RM a unor specii care nu sunt listate în Convenția de la Berna; speciile suplimentare trebuie incluse în listele de referință din Moldova (separat pentru fiecare dintre cele două regiuni biogeografice – continentală și de stepă – în care se află Republica Moldova);

ii) conform informațiilor provenite de la unele ONG-uri, listele de referință Emerald actuale includ unele specii a căror prezență în Moldova nu a fost niciodată confirmată științific (ex. lupul) – ele au fost incluse pe baza „probabilității apariției în Moldova”. Această abordare nu este acceptabilă, deoarece siturile Natura 2000 pot fi propuse și desemnate doar pentru speciile care apar cu adevărat și sunt prevăzute în Anexa II a Directivei Habitate. Speciile neconfirmate trebuie investigate, iar o decizie clară trebuie luată privind prezența sau absența lor în listele de referință Natura 2000;

iii) listele de referință pentru speciile Directivei Habitate (precum și pentru tipurile de habitate) trebuie pregătite pentru a fi incluse în legislația Moldovei odată cu aderarea la UE (nu neapărat ca parte a unei legi – includerea în legislația secundară ar fi suficientă).

Fără îndoială, cea mai mare provocare o vor reprezenta tipurile de habitate.

b) Primul pas în acest sens trebuie să fie elaborarea (nu doar compilarea) listelor de referință pentru tipurile de habitate. Așa cum s-a explicat anterior, clasificarea habitatelor EUNIS utilizată pentru rețeaua Emerald nu este direct aplicabilă pentru Natura 2000. Prin urmare, trebuie întocmite liste de referință ale tipurilor de habitate din Anexa I a Directivei Habitate prezente pe teritoriul Republicii Moldova (divizate pe regiuni biogeografice), pe baza studiilor documentare și a studiilor de teren.

Conform documentului oficial de „corespondență” al Convenției de la Berna, cele 38 de tipuri de habitate Emerald identificate în Moldova pot corespunde cu până la 39 tipuri de habitate Natura 2000 (în timp ce două dintre ele nu au niciun corespondent în Natura 2000).

38 tipuri de habitate Emerald identificate până acum (Anexa 1 la Legea 94/07)	Posibile tipuri de habitate Natura 2000 corespunzătoare (în cazurile în care există mai multe opțiuni, este necesară o verificare științifică a prezenței/absenței acestora în Republica Moldova)
C1.222-C1.226	3150
C1.25	3140
C1.32	3150
C1.33	3150
C1.3411	nu există corespondent
C1.3413	3150
C1.4	3160
C2.33	3260
C2.34	3260, 3270
C3.4	3110, 3130, 3260
C3.51	3130
D2.226	nu există corespondent
D4.1	7210, 7230, 7220 (apariția ultimului este improbabilă în MD)
D5.2	7210
E1.11	6110, 8230
E1.2	6190, 6210, 6240, 62C0

E2.2	6510
E3.4	6440
E3.5	6410
E5.4	6430
E6.2	1310, 1340
F3.247	40C0
F9.1	3230, 3240
G1.11	3240, 91E0
G1.21	91E0
G1.22	91F0
G1.41	9030 (? IH de coastă - o greșeală?)
G1.414	nu există corespondent
G1.6	9130, 9150, 91V0, 91X0
G1.7	91AA, 9180, 91I0
G1.A1	9170, 91Y0
G1.A4	9180
H1	8310
X18	62C0, 91AA, 91I0, 91U0

Caracteristicile științifice ale tipurilor de habitate Emerald trebuie comparate cu cele ale rețelei Natura 2000 (utilizând *Manualul de interpretare al habitatelor Uniunii Europene*, versiunea EUR 28, 2013¹⁰), iar decizia trebuie luată privind ce tipuri de habitate din coloana din dreapta a tabelului apar cu adevărat pe teritoriul Republicii Moldova.

Totuși, chiar dacă această verificare este finalizată, nu este exclus ca unele tipuri suplimentare de habitate prevăzute în Anexa I a Directivei Habitare să existe pe teritoriul Moldovei. Acest lucru trebuie verificat ulterior, luând în considerare registrele de habitate ale țărilor vecine – România și Ucraina. Listele definitive ale tipurilor de habitate Natura 2000 identificate în fiecare regiune biogeografică vor deveni liste de referință oficiale care vor fi incluse în legislația Republicii Moldova.

Odată ce listele de referință sunt elaborate, poate începe lucrul în cadrul siturilor în conformitate cu Directiva Habitare (așa-numitele Situri propuse de Importanță Comunitară – pSCI): se recomandă cu tărie ca toate activitățile să fie orientate către Natura 2000 (adică folosind clasificarea habitatelor Natura 2000 și listele de referință modificate conform punctelor a) și b)), și să nu continue exercițiul Emerald – deoarece propunerea completă pentru Natura 2000 va îndeplini, de asemenea, cerințele Convenției de la Berna.

c) Folosind rezultatele studiilor documentare, analizele Corine Landcover și orice alte date geospațiale disponibile, dar mai ales studiile suplimentare de teren (cartografierea habitatelor) conform unei metodologii unitare (care urmează să fie elaborată și agreată), trebuie obținută o imagine de ansamblu a distribuției și calității habitatelor pe întreg teritoriul Republicii Moldova (chiar dacă este una aproximativă). Aceasta este principala diferență față de metodologia Emerald: siturile Natura 2000 trebuie propuse doar după ce există date pentru fiecare habitat/specie din întreaga țară, deoarece numai atunci se poate aplica procedura obligatorie conform articolului 4 și Anexei III a Directivei Habitare.

d) Același principiu trebuie aplicat tuturor speciilor din listele de referință Natura 2000, pentru a obține date generale despre distribuția și populațiile acestora pe teritoriul Republicii Moldova.

e) Pentru fiecare specie și fiecare tip de habitat din listele de referință, trebuie făcută o propunere de sit individuală. Trebuie elaborate criterii pentru reprezentarea adecvată a fiecărei specii/habitat, astfel încât să fie respectată regula de bază a UE „regula 20 : 60”: în funcție de raritatea și gradul de periclitare, cel puțin 20% din populație sau suprafață trebuie să fie inclusă

10 https://www.miteco.gob.es/content/dam/miteco/es/biodiversidad/temas/espacios-protegidos/doc_manual_intp_habitat_ue_tcm30-207191.pdf

în rețeaua Natura 2000; o reprezentare între 20% și 60% va fi supusă analizei experților a suficienței în cadrul seminarului biogeografic; o reprezentare de 60% sau mai mult este, de obicei, considerată suficientă fără o analiză suplimentară; pentru habitatele/speciile prioritare se pot aplica reguli specifice (subiecte de negociere cu Comisia Europeană). Siturile Emerald existente trebuie luate în considerare, dar propunerile pSCI nu trebuie limitate la acestea, dacă datele noi arată necesitatea altor suprafețe sau forme pentru a îndeplini cerințele UE.

f) Suprapunerea tuturor siturilor propuse conform punctului e) va duce la propunerea finală a SCI-urilor, care trebuie transmisă Comisiei Europene înainte de aderare (așa-numita „listă națională de situri pSCI”).

Pe baza experienței extinderilor UE din 2004–2013, se așteaptă ca, prin această abordare, să fie propus un număr mult mai mare de situri pSCI comparativ cu cele 61 de situri Emerald actuale.

g) Siturile propuse trebuie să aibă o formă clară și o dimensiune adecvată, pentru a permite întocmirea planurilor de management și pentru a fi ușor de administrat (vezi Anexa 4 pentru un exemplu de atenționare). Deși regula generală este ca așezările umane și terenurile agricole intens utilizate să nu fie incluse în situri, această regulă trebuie aplicată cu discernământ. Dacă habitatele țintă formează un mozaic în interiorul terenurilor agricole sau forestiere, chiar și aceste terenuri înconjurătoare ar trebui incluse ca „zonă tampon”. Dacă un sit Emerald/Natura 2000 se suprapune cu o arie naturală protejată națională, dar este mai mic, nu există motive să nu fie unificate limitele cu ale ariei protejate.

h) După cum s-a menționat deja, trebuie dezvoltat un mecanism legislativ care să respecte cerința de „desemnare a SCI-urilor ca Arii Speciale de Conservare” (conform articolului 4(4) din Directiva Habitare); o posibilitate ar fi desemnarea majorității viitoarelor SAC sub forma unor arii protejate naționale, în conformitate cu Legea 1538/98 (dacă aceasta este modificată corespunzător).

i) Ariile de protecție specială pentru păsări, conform Directivei Păsări, trebuie stabilite separat, așa cum este descris în secțiunea 3.3.A.

C. O sarcină urgentă – planurile de management ale siturilor

Conform Directivei Habitare, pentru fiecare SCI (sit de importanță comunitară) trebuie stabilite obiective specifice de conservare și măsuri care să permită atingerea acestora (Art. 6). Directiva Păsări nu conține o astfel de prevedere explicită, dar din Art. 3 reiese clar că trebuie luate măsuri similare pentru protejarea și conservarea corespunzătoare a siturilor SPA (ariile speciale de protecție).

Deși planurile de management nu sunt obligatorii conform directivelor, experiența la nivelul UE a demonstrat că acestea reprezintă cel mai potrivit instrument pentru a îndeplini aceste obligații, iar legislația Republicii Moldova prevede deja elaborarea și utilizarea lor în cadrul rețelei Emerald. În anul 2024 au fost elaborate ghiduri oficiale ministeriale privind structura și conținutul planurilor de management pentru siturile Emerald. Totuși, aceste ghiduri nu sunt pe deplin conforme cu cerințele Directivelor Natură ale UE. Prin urmare, este necesară o actualizare a acestor ghiduri – un demers relativ ușor de realizat (prin modificarea structurii, ordinii și descrierii propuse), care ar satisface cerințele UE.

Scopul final al oricărui plan de management este, însă, gestionarea activă a sitului în cauză pentru a asigura menținerea pe termen lung a caracteristicilor țintă de interes ale acestuia. Un plan de management coerent poate fi elaborat doar dacă se cunosc cantitatea, calitatea și

distribuția spațială a acestor caracteristici. În acest scop, fișele SDF pentru siturile Emerald sunt total insuficiente: ele reprezintă doar un rezumat al caracteristicilor sitului, fără date despre localizarea și populațiile speciilor sau despre amplasarea și calitatea tipurilor de habitate. Prin urmare, chiar și pentru cele 61 de situri Emerald existente, este absolut necesară cercetarea în teren a acestor caracteristici (cartarea habitatelor și habitatelor speciilor, estimarea dimensiunii populațiilor speciilor țintă, inclusiv identificarea amenințărilor și presiunilor care acționează asupra habitatelor și subpopulațiilor). Numai pe baza acestor date poate fi elaborată partea centrală a oricărui plan de management – stabilirea obiectivelor concrete de conservare și a măsurilor necesare pentru atingerea lor. Fără aceste date, elaborarea unui plan de management ar însemna doar risipă de resurse, un “plan de management” doar în denumire, nu și în conținut.

Deși planificarea managementului pentru Natura 2000 este un pas care poate fi amânat până la 6 ani după aderarea la UE (conform Art. 4(4) al Directivei Habitate), rapoarte din teren arată că multe situri Emerald existente sunt în pericol critic din cauza lipsei totale de gestionare conservativă (în special habitatele de stepă) sau din cauza unei gestionări necorespunzătoare, incompatibile cu cerințele de conservare (unele situri forestiere). Prin urmare, este nevoie de acțiune urgentă în siturile Emerald actuale, chiar și în lipsa unor planuri de management: habitatele rare pot degrada în câțiva ani, iar restaurarea ulterioară ar fi extrem de costisitoare și adesea imposibilă din cauza caracterului ireversibil al schimbărilor.

Pentru gestionarea activă a siturilor Emerald și a viitoarelor situri Natura 2000 este necesară alocarea de resurse, atât financiare cât și umane. În prezent, niciuna dintre acestea nu este disponibilă, în condițiile în care responsabilitatea pentru siturile Emerald îi revine întreprinderii Moldsilva – o situație nesustenabilă pe termen lung. Este de reținut că managementul conservativ regulat al siturilor nu poate depinde doar de proiecte finanțate din surse externe: acesta trebuie să fie o activitate obligatorie, organizată și finanțată de către stat.

4. Supravegherea stării de conservare și raportarea obligatorie

Pentru toate speciile și tipurile de habitate acoperite de Directivele Natura ale UE (inclusiv pentru cele vizate doar de protecția speciilor), există obligația efectuării unei supravegheri regulate (monitorizare) a stării de conservare. La fiecare 6 ani, într-un interval stabilit uniform de Comisia Europeană pentru toate statele membre, acestea trebuie să raporteze către Agenția Europeană de Mediu starea de conservare a tuturor habitatelor și speciilor. Această obligație este, în principiu, aplicabilă doar după câțiva ani după aderarea la UE; în plus, Comisia Europeană, de regulă, acordă o scutire pentru îndeplinirea acestei obligații în prima perioadă de raportare de după aderare.

Obligația UE de supraveghere a stării de conservare diferă semnificativ de obligația cu același nume din Convenția de la Berna. Abordarea UE se bazează pe supravegherea stării de conservare a habitatelor și speciilor *indiferent* de siturile Natura (în timp ce monitorizarea și raportarea Emerald se bazează exclusiv pe date din siturile Emerald). Prin urmare, în fiecare stat membru al UE este necesară dezvoltarea și funcționarea unui sistem național propriu de supraveghere.

Deoarece supravegherea stării de conservare nu este o sarcină urgentă înainte de aderare, nu este necesară abordarea implementării acesteia în Moldova în acest moment. Totuși, deoarece această obligație necesită mult aport științific, educație și resurse financiare, și pentru că poate fi îndeplinită corespunzător doar dacă sunt dezvoltate programe de monitorizare bazate pe știință pentru toate tipurile de habitate și specii, se recomandă ca Moldova să înceapă curând activități de conștientizare și instruire internă privind necesitatea, conținutul și amploarea acestor obligații. Acest lucru se poate face, de exemplu, în cadrul diferitelor evenimente TAIEX sau, ulterior, prin

proiecte de asistență tehnică finanțate de UE. Audiența acestor evenimente/proiecte ar trebui să includă administrația de stat, ONG-uri dedicate și biologi din diverse specializări.

5. Educație internă și conștientizare publică

Conceptul UE privind rețeaua Natura 2000 (precum și protecția speciilor la nivelul UE) este foarte diferit de abordările naționale de protecție a naturii aplicate până acum în Republica Moldova. Înțelegerea deplină a acestui concept de către toți actorii implicați – autorități, ONG-uri dedicate și experți/oameni de știință implicați în activitățile pregătitoare – este o condiție esențială pentru implementarea corectă și eficientă a cerințelor UE. Totuși, nivelul actual de conștientizare și înțelegere este scăzut, din cauza lipsei de experiență practică, iar numărul persoanelor (funcționari publici, membri ai ONG-urilor și experți) care au avut ocazia să se familiarizeze cu cerințele UE într-o altă țară este foarte mic. Deoarece multe dintre abordările și instrumentele folosite în cadrul rețelei Emerald nu corespund cerințelor UE, chiar și persoanele responsabile pentru implementarea rețelei Emerald (al căror număr este extrem de redus în Moldova) nu dețin cunoștințele necesare pentru a respecta cerințele UE în mod adecvat. Prin urmare, o educație și instruire detaliată (sub forma unor ateliere, seminare, vizite de studiu în străinătate), axată pe înțelegerea termenilor și instrumentelor utilizate în cadrul UE, reprezintă o condiție esențială pentru planificarea corectă și eficientă a politicii de conservare a naturii în Republica Moldova și a implementării acesteia.

Informarea publicului este o sarcină la fel de importantă. Atât rețeaua Natura 2000, cât și regimurile specifice de protecție a speciilor pot avea un impact major asupra cetățenilor, politicienilor și antreprenorilor din Moldova. Până în prezent, astfel de impacturi nu au existat, iar, de exemplu, conștientizarea existenței rețelei Emerald – care, dacă ar fi implementată cu adevărat, ar avea efecte similare – rămâne practic necunoscută pentru majoritatea populației.

Deși atât rețeaua Natura 2000, cât și protecția speciilor sunt benefice pentru natură și biodiversitate, ele pot, într-o anumită măsură, să restricționeze activitățile unor persoane și entități economice. Pentru a evita probleme inutile, neînțelegeri și chiar litigii în viitorul apropiat, publicul larg ar trebui informat corect și din timp despre obligațiile impuse de UE și consecințele acestora, încă de la începutul¹¹ activităților pregătitoare. O politică de informare adecvată ar trebui elaborată și implementată la nivel național. O atenție deosebită trebuie acordată proprietarilor de terenuri din viitoarele situri Natura 2000: în timp ce unii dintre aceștia pot fi afectați direct de obligația evaluării adecvate, iar anumite activități ale lor pot fi chiar interzise, majoritatea nu vor fi afectați deloc (iar mulți pot beneficia de subvenții din partea UE) – totuși, toți merită să fie informați la timp și corect.

¹¹ Experiența statelor membre ale UE a arătat că neinformarea publicului – adesea din lipsă de timp înainte de aderare – duce la o rezistență puternică față de implementarea politicilor UE de conservare a naturii după aderare. Prin urmare, deschiderea și transparența sunt recomandate cu tărie.

Anexele 1-3

Anexa 1: Probleme apărute în urma conversiei clasificării habitatului Emerald în sistemul Natura 2000

Atât siturile Emerald, cât și Natura 2000 sunt desemnate pentru anumite tipuri de habitat și specii.

Aceasta deoarece *clasificarea habitatelor din Rețeaua Emerald* (așa-numita clasificarea habitatelor EUNIS) este *complet diferită de clasificarea habitatelor Natura 2000, codificată în Anexa I a Directivei Habitate a UE*. Astfel, siturile Emerald sunt desemnate pentru un set de tipuri de habitate care nu sunt ușor transferabile în setul de tipuri de habitate conform Natura 2000. Pentru unele tipuri de habitate, **conversia directă între siturile Emerald și Natura este imposibilă**. Motivul este că anumite tipuri de habitate din sistemul Emerald pot corespunde mai multor tipuri diferite de habitate din sistemul Natura 2000 (deși multe tipuri de habitate EUNIS corespund unui singur tip Natura 2000).

Este, așadar, necesară o muncă specifică a experților pentru fiecare sit în parte, pentru a converti tipurile de habitate EUNIS în cele Natura 2000. Pentru a face acest lucru, trebuie îndeplinită o condiție esențială: să existe o înregistrare a „datelor brute” originale (date fitosociologice) care au stat la baza determinării tipurilor de habitate EUNIS pentru fiecare ASCi individual; în lipsa acestora (de exemplu, dacă există doar formularele standard de date pentru siturile Emerald – vezi caseta de mai jos), conversia este imposibilă pentru unele tipuri de habitate, și doar studiile de teren (cartarea habitatelor) pot furniza datele necesare unei astfel de conversii.

Casetă: Explicație a termenului „date brute” pentru clasificarea tipurilor de habitate conform rețelelor Emerald sau Natura 2000

Termenul „date brute” utilizat în acest document se referă la următoarea semnificație.

Abordarea corectă pentru identificarea unui anumit tip de habitat într-un sit Emerald sau Natura 2000 ar trebui să se bazeze pe date din cartarea habitatelor în teren. În timpul acestui exercițiu, un expert (cartograf) identifică „poligoane” în teren (de obicei, părți ușor identificabile ale suprafeței terenului delimitate, de exemplu, prin granițe naturale precum poteci, linii de arbori sau prin zone adiacente cu un alt tip de utilizare a terenului) acoperite cu vegetație, având aceeași compoziție floristică. Pe baza datelor calitative și cantitative despre această vegetație (metodologiile de identificare a habitatelor ar trebui să fie cunoscute de cartografi ca parte a instruirii lor fitosociologice), unui astfel de poligon îi este atribuit un anumit tip de habitat. Totalul tuturor poligoanelor cu aceeași vegetație, aparținând aceluiași tip de habitat, reprezintă suprafața totală a acelui tip de habitat în cadrul sitului în cauză. În acest fel, toate poligoanele dintr-un sit care ar putea corespunde unui tip de habitat Emerald sau Natura 2000 ar trebui să fie cartate, iar toate tipurile de habitate prezente în sit ar trebui identificate și descrise în SDF.

Pentru a putea atribui vegetației dintr-un anumit poligon un tip de habitat specific, cartograful trebuie să înregistreze nu doar dimensiunea poligonului (suprafața), ci mai ales **speciile de plante indicatoare și caracteristice** ale vegetației din acel poligon (inclusiv abundența acestora și alte atribute).

Există diferite manuale pentru Emerald și Natura care ajută cartograful în selectarea acestor specii indicatoare și caracteristice, pe lângă instruirea în domeniu, care este o condiție prealabilă pentru cartare:

Pentru Emerald:

<https://rm.coe.int/interpretation-manual-of-the-habitats-listed-in-resolution-no-4-1996-/168098c68c> ,

Pentru Natura 2000:

https://www.miteco.gob.es/content/dam/miteco/es/biodiversidad/temas/espacios-protegidos/doc_manual_intp_habitat_ue_tcm30-207191.pdf).

Odată ce cartograful înregistrează toate speciile indicatoare și caracteristice din poligon, acesta poate

atribui vegetației din acel poligon un anumit tip de habitat – fie conform **clasificării habitatelor Emerald** (EUNIS), fie conform **clasificării habitatelor Natura 2000**.

Această înregistrare a tuturor speciilor indicatoare și caracteristice este numită în acest document „date brute”. Dacă aceste date brute sunt disponibile, **cartograful poate clasifica cu ușurință habitatul corespunzător conform unuia sau altuia dintre sistemele de clasificare** (sau, în principiu, în orice alt sistem, deoarece multe țări au propriile clasificări naționale ale habitatelor). Apoi, desigur, acesta poate converti cu ușurință tipul de habitat Emerald în tip de habitat Natura 2000 (și invers): pur și simplu identifică tipul de habitat relevant conform unuia dintre manualele de interpretare menționate mai sus.

Totuși, în formularul standard de date completat pentru fiecare sit Emerald sau Natura 2000 (ASCI sau SCI), apar doar denumirile tipurilor de habitate prezente în acel sit – **fără descrierea speciilor indicatoare și caracteristice**. Deoarece clasificările habitatelor din Emerald și Natura 2000 diferă, acestea nu sunt complet compatibile. **Fără a avea disponibile „datele brute”, orice conversie între clasificările habitatelor Emerald și Natura 2000 este imposibilă dacă singura informație disponibilă constă în denumirile tipurilor de habitate așa cum apar în SDF-ul respectiv.**

Datele despre habitatele din cele 61 de situri Emerald din Moldova ar trebui verificate pentru a se vedea dacă există date brute – nu doar SDF-urile care sunt postate pe vizualizatorul Emerald. Până acum, nu a fost furnizată nicio informație care să confirme existența acestor date brute.

Anexa 2: Criterii diferite pentru evaluarea suficienței între rețelele Emerald și Natura 2000

Există o altă problemă, care rezultă din abordarea diferită privind propunerea siturilor Emerald și Natura 2000 în ceea ce privește suficiența. A fost dezvoltată o metodologie pentru Rețeaua Emerald care arată dacă siturile ASCI actuale acoperă o suprafață, populație și calitate suficientă a tipurilor de habitate EUNIS și a speciilor enumerate în rezoluțiile Convenției de la Berna. Scopul final este atingerea unei acoperiri de 100% pentru fiecare tip de habitat și fiecare specie. Nivelul actual de atingere a acestui obiectiv este exprimat prin așa-numitul indice de suficiență. Se aplică un principiu general: cu cât un tip de habitat sau o specie este mai rară, cu atât mai mult din apariția sa în țară ar trebui inclusă în rețeaua Emerald.

Același principiu se aplică și pentru Rețeaua Natura 2000, deși metodologia de determinare a suficienței este diferită.

Totuși, deoarece tipurile de habitate Emerald nu pot fi convertite direct în cele Natura 2000, cerințele de suficiență îndeplinite pentru Emerald nu mai sunt valabile pentru Natura.

Să demonstrăm acest lucru printr-un exemplu foarte simplificat.

Exemplu

Există un tip de habitat EUNIS (HT) numit „A”. Acesta apare în 5 situri Emerald din țară. Conform verificării suficienței în timpul seminarului biogeografic, reprezentarea sa în Rețeaua Emerald (în cele 5 situri) a fost considerată suficientă.

Acum este nevoie de conversia siturilor Emerald în situri Natura 2000.

Conform convertorului (documentul oficial de corespondență al Convenției de la Berna) pentru tipurile de habitat Emerald în tipuri Natura 2000, tipul de habitat „A” poate corespunde celor 3 tipuri diferite de habitate Natura 2000: 1, 2 sau 3.

Ca rezultat, avem următoarea situație:

Situl Emerald No.	Tipul de habitat (TH) EUNIS	Tipul de habitate (TH) Natura
-------------------	-----------------------------	-------------------------------

			2000
MD 01	A		1
MD 02	A		1
MD 03	A		3
MD 04	A		3
MD 05	A		2

În timp ce habitatul original „A” a fost considerat suficient acoperit de Emerald, acum obținem 3 tipuri diferite de habitate Natura în aceleași situri – dar convertite în tipurile de habitat Natura.

TH 1 este reprezentat în 2 situri, TH 2 într-un singur sit, TH 3 în două situri. Nu putem fi siguri că TH 1, 2 și 3 vor fi suficiente pentru Natura 2000 – deoarece nu există date disponibile despre suprafața totală și calitatea apariției fiecăruia dintre TH 1, 2 și 3 în țară.

TH 1 este reprezentat în 2 situri, TH 2 într-un singur sit, TH 3 în două situri. Nu putem fi siguri că TH 1, 2 și 3 vor fi suficiente pentru Natura 2000 – deoarece nu există date disponibile despre suprafața totală și calitatea apariției fiecăruia dintre TH 1, 2 și 3 în țară.

Ca rezultat, trebuie realizate studii suplimentare (cartare a habitatelor în teren) – independent de cele 5 situri Emerald originale – separat pentru fiecare dintre TH 1, 2 și 3. Cel puțin o imagine de ansamblu a statutului lor (suprafață, calitate) la nivel național trebuie obținută și doar apoi se poate decide ce procent din apariția lor ar trebui inclus în Rețeaua Natura 2000.

Este foarte probabil ca cele 5 situri originale considerate suficiente pentru habitatul „A” să fie incluse în propunerile de situri pentru habitatele Natura 2000 TH 1, 2 și 3. Totuși, este evident că pentru a acoperi suficient TH 1, 2 și 3, va fi necesară identificarea altor situri Natura 2000, indiferent de cele 5 situri Emerald inițiale.

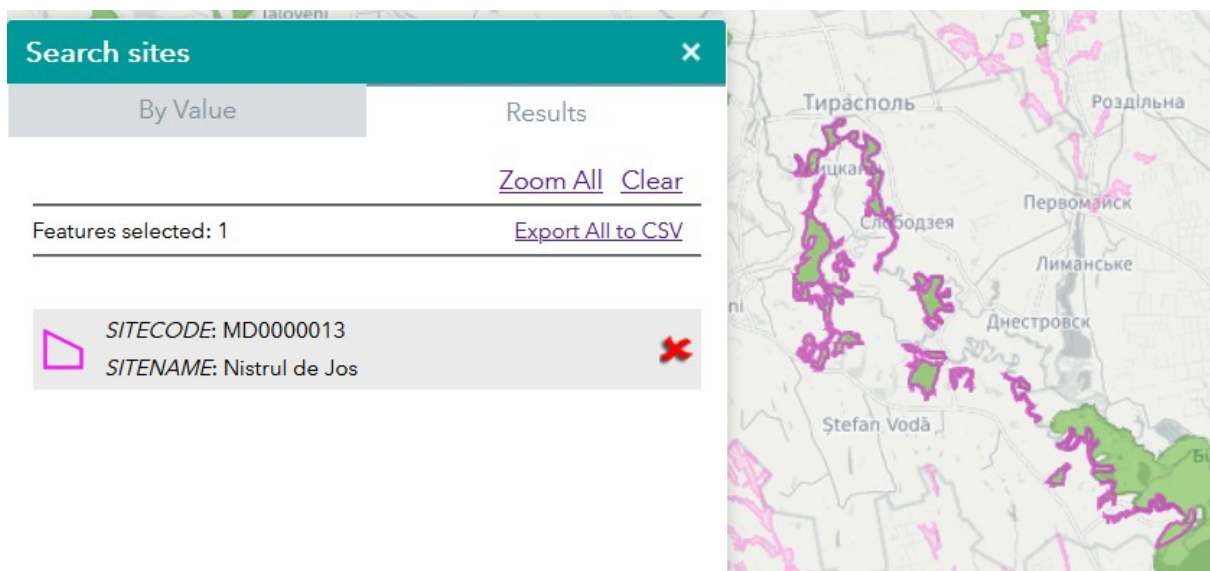
Astfel, o conversie a tipurilor de habitat EUNIS în tipuri Natura 2000 – chiar dacă este posibilă și realizată corect de experți – nu ne spune nimic despre suficiența siturilor Emerald pentru Natura 2000. Natura 2000 necesită o abordare diferită care nu poate fi înlocuită prin simpla conversie 1:1 a siturilor Emerald în Natura 2000.

Anexa 3: Criterii diferite pentru evaluarea suficienței între rețelele Emerald și Natura 2000

Siturile Emerald nu sunt altceva decât un tip de arie naturală protejată. Orice arie protejată ar trebui să fie gestionabilă în termeni de intervenții de conservare și măsuri pe termen lung care să asigure menținerea durabilă a tipurilor de habitate și a speciilor pentru care zona a fost desemnată. Pentru a fi gestionabile, siturile trebuie să fie *recunoscute* în teren.

Unele dintre cele 61 de situri Emerald actuale nu îndeplinesc această cerință, și este evident că nu **pot fi luate în considerare în viitor din cauza designului (forme) lor**.

Probabil cel mai concludent exemplu este situl „Nistrul Inferior” (cod Emerald: MD0000013), care constă din 13 sub-situri independente, separate unul de altul. Acestea nu pot fi niciodată recunoscute în teren, nu pot fi marcate și, ca rezultat, nu pot fi gestionate conform cerințelor de conservare a naturii. În plus, formularul standard de date pentru acest sit este un „formular rezumat” care oferă o descriere a tuturor tipurilor de habitate și situri din cadrul acestui „sit” pentru toate cele 13 sub-situri împreună, fără a permite identificarea habitatelor și/sau speciilor care apar în fiecare sub-sit individual.

Prin urmare, atunci când se va începe pregătirea siturilor viitoare Natura 2000, toate siturile Emerald actuale ar trebui revizuite și, acolo unde este necesar, ar trebui propusă o nouă formă, astfel încât acestea să fie recognoscibile și gestionabile.